

Al-Qaeda og Islamisk Stat er ikke besejrede

Af Mona Kanwal Sheikh

Krigen mod terror er ikke slut, selv om Osama bin Laden er død og Islamisk Stats territorium i Syrien og Irak generobret. Den globale terrortrussel minder om lokale konfliktmønstre under den Kolde Krig, så som forebyggende tiltag bør vi tage i lære af historien.

Den 11. september 2001 kom bag på de fleste. De tragiske begivenheder pegede på en skrøbelighed i de liberale demokratier, som den amerikanske politolog Francis Fukuyama havde udråbt som den sejrende part efter Berlinmurens fald. Det, han ved en forelæsning ved Chicago Universitet havde benævnt som ”the end of history”, måtte aflyses, selvom ideen meget hurtigt havde vundet genklang både bredt blandt fagdisciplinen international politikens udøvere og vestlige landes politikere.

Nu, 30 år efter, fremstår det klart, at den frie verdens sejr for alvor må

udskydes på ubekendt tid. En del af forklaringen er den form, som den globale terrorisme og krigen mod jihadistisk terror antager i anno 2019 - en konflikt, der indleder sit attende år. Ikke nok med, at vesten er konfronteret med en trusselstype, der genstridigt bliver ved med at poppe op i nye

Vi står som en part i et uheldigt sikkerhedsdilemma i den globale konflikt med jihadististerne: Vi siger, vi handler i forsvar for liberale værdier, og de siger, de handler i forsvar for religion.

former, og derved bliver ved med at overraske os. Vi har også opbygget en uvirksom ”håndteringstradition”, hvor interventioner og militære operationer ikke rigtig formår at inddæmme konflikterne, men forskyder dem til nye områder, eller får bevægelser som Al-Qaeda og Islamisk Stat til at antage nye former.

Vi er endel af et uheldigt sikkerhedsdilemma i den globale konflikt

Mona Kanwal Sheikh er seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier. Dette bidrag er baseret på Mona Kanwal Sheikhs replik til udenrigsminister Anders Samuelsen, da han holdt oplæg om regeringens Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Strategi for 2019-2020 på DIIS den 3. december. Dele af det er udgivet som et Comment på DIIS d. 10. december 2018.

med jihadisterne: Vi siger, vi handler i forsvar for liberale værdier, og de siger, de handler i forsvar for religion. Der er derfor behov for, at vi træder et skridt tilbage, så vi bedre kan analysere vores egen rolle i konfliktens optrapning og udbredelse. Ikke fordi vi skal bære ansvaret eller ”tage skylden”, men fordi vi primært kan ændre vores egen rolle. Her har vi en særlig handlemulighed, og det er her, vi kan gøre noget for at udvikle vores håndteringsværktøjer. Desværre mangler erfaringsopsamlingen – det vil sige et blik for, hvad der har virket, og hvad der virker kontraproduktivt i de sidste 17 års indsatser mod terrorisme. Dette ligger ikke umiddelbart på tegnebrættet i den danske regerings Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Strategi for 2019-2020.

Terrortruslen og terrorbekæmpelsen

Selvom Islamisk Stat har mistet territorial kontrol i Irak og Syrien, har bevægelsen dog fortsat kapacitet til at gennemføre angreb. Ifølge Pentagon er der stadig tusindvis af IS-krigere i Irak og Syrien. Samtidig viser en rapport udgivet af DIIS i 2017, at Islamisk Stat bevægelsen poppede op i Asien, Sahel, Nord og Østafrika i takt med, at den mistede indflydelse i Irak og Syrien.

Udviklingen i Islamisk Stat minder om den vi så, da Al-Qaedas centrale lederskab blev dræbt af den amerikansk ledede NATO-alliance i grænselandet mellem Pakistan og Afghanistan. Mens opmærksomheden blev rettet mod Irak i 2003, formå-

de Al-Qaeda at genetablere sig selv i Pakistan, hvor bevægelsen stadig er til stede. Samtidig opstod der i Irak en ny gren af Al-Qaeda i det vakuum, der blev skabt da den irakiske stat brød sammen. Perioden mellem 2001 og 2003, hvor den amerikanskledede koalition gik ind i Irak, var afgørende for udviklingen i den globale jihadisme. Opfattelsen var dengang, at Al-Qaeda var blevet nedkæmpet, selv om de aldrig – selv på det tidspunkt – havde forladt regionen (Afghanistan og Pakistan). Verdenssamfundet blev i stedet optaget af Irak og indholdet af Saddam Hussains våbenbeholdning. Da Osama Bin Laden blev likvideret i Pakistan i 2011 af amerikanske specialstyrker, troede man igen, at truslen nu var nedkæmpet. Al-Qaeda forsvandt dog heller ikke denne gang, men blev i stedet stadig mere ”regionaliseret.” Dermed fremstår Al-Qaeda i dag som en fragmenteret bevægelse, der ud fra militære counterterrorism (CT)-betragtninger er langt sværere at nedkæmpe, end hvis de havde været begrænset til Afghanistan og Pakistan. Ud af Al-Qaeda i Irak opstod Islamisk Stat med endnu videre rammer for, hvad bevægelsens tilhængere anså som ”legitim krigsførelse”, end Al-Qaeda nogensinde havde haft.

Terrorbekæmpelseskrigene koster, både når man gør dem op i menneskeliv og i forsvarsbudgetter: En nyere analyse fra en forskergruppe ved Browns Universitet viser, at siden 2001 er en halv million mennesker blevet dræbt i Afghanistan, Pakistan og Irak alene (det reelle tal estimeres til at være højere). I tillæg til det, har

USA i dag terrorbekæmpelsesoperationer i 76 lande (hvilket udgør 39 procent af verdens lande). Tal fra det amerikanske forsvar taler for sig selv. I 2001 blev der brugt 31 milliarder amerikanske dollars relateret til krigen mod terror, mens tallet for 2018 er på 126,8 milliarder dollars.

I Danmark er der også fortsat afsat penge til de militære indsatser, og det er uden tvivl positivt, at regeringen i sin nye udenrigs- og sikkerhedspolitiske strategi stadig har fokus på terrortruslen. Selvom beskrivelsen af terrortruslen i sig selv ikke fylder meget i strategien, er der afsat 118 millioner kroner til blandt andet freds- og stabiliseringsindsatser. Regeringen har også øget det budget, der giver Danmark mulighed for at deltage i internationale operationer, med 50 procent. Udfordringen kommer til at bestå i at forvalte midlerne på en måde, der er i trit med udviklingen og med den erfaring, vi har fra de sidste 17 års kamp mod terrorisme.

Truslen kommer ikke "bare" fra de fattige og tilbagestående lande

I strategien fremstår stabilisering af skrøbelige stater som det væsentligste værktøj til terrorbekæmpelse. Mens ustabilitet ofte er grobund for terrorbevægelser og deres mobilisering, så er stabilitet i sig selv ikke en garant mod terrorisme. Mellemøstlige lande med en høj grad af stabilitet er ofte også autoritære og repressive regimer, og tendensen er, at de til gengæld har en høj eksport af jihadistiske fremmedkrigere. Saudi-Arabien er et godt eksempel på et af de mest repressi-

ve regimer i verden, der indtil videre har undgået, at Al-Qaeda og Islamisk Stat har etableret en stærk base der. At autoritære regimer er gode til at håndtere truslen fra den transnationale jihadisme, siger noget om, at stabilitet (og vellykket terrorbekæmpelse) nogle gange står i modsætning til retssamfundet og respekten for menneskerettigheder.

På samme måde er udvikling heller ikke en garant mod terrorisme. I Bangladesh mobiliserer IS/AQ for eksempel ikke fra det fattige segment af befolkningen, men tværtimod blandt overklassens unge fra landets private universiteter. Et af de største angreb i det diplomatiske kvarter i Dhaka var for eksempel orkestreret af én af overklassens unge, der havde tilbragt noget af sit liv i Vesten (Canada), og det var her, han angiveligt skulle være blevet "radikaliseret". Sidder man i den del af verden og lytter til deres diskussioner, så er det interessant at bemærke, at truslen kommer fra den indflydelse, som vesten har på de unge, den moderne teknologi, det vil sige onlineadgangen til den globale jihadistiske propaganda.

Det, vi gør, virker ikke – i hvert fald ikke på længere sigt

Den militære indsats fylder stadig mest, når vi taler om terrorbekæmpelse. Man kan godt argumentere for, at vores interventioner har haft en kortsigtet virkning, men til gengæld er det svært at se bort fra, at de har haft store regionale og globale konsekvenser. Afghanistan er et godt eksempel. Vi troede, at problemet med Al-Qaeda

var løst året efter, vi gik ind i landet, og derfor fandt vi hurtigt ”overskud” til også at intervenere i Irak. Desværre forsvandt Al-Qaeda aldrig fra Afghanistan, men fik i stedet selskab af Islamisk Stat. 2018 var det år, hvor USA ifølge sine egne optællinger har kastet flest bomber i Afghanistan siden 2001. Det vil sige, at vi bør være mere kritiske i forhold til de operationer, vi kaster os ud i, og overveje nøje, hvad der skal komme ud af dem.

Vi skal også overveje, hvornår vi sætter ind, da vi også har set, at det kan forværre konflikter ikke at intervenere i tilfælde af menneskerettighedskrænkelser. Den tidlige fase af konflikten i Syrien er et godt eksempel, menneskerettighedskrænkelser i Myanmar et andet: Både AQ og IS er mestre i at udnytte sådanne situationer til mobilisering og til at etablere deres tilstedeværelse. Freds- og konfliktforskningen peger på, at effektiv konflikthåndtering kræver, at vi sætter ind, inden konflikter bliver gjort transnationale, for eksempel ved at støtte op omkring lokale fredsprocesser, og ved rettidigt at intervenere gennem vores multilaterale organisationer, især når der foregår menneskerettighedskrænkelser

Uden at vi kan reducere den jihadistiske terrorisme til en reaktion mod vestlig intervention alene, så kan vi ikke se bort fra den uheldige sikkerhedsdynamik, der bliver ved med at mangfoldiggøre truslen. Der har også altid været en dynamik mellem militære interventioner og den jihadistiske aktivitet. Historisk går den tilbage til Osama bin Ladens opposition mod

amerikanernes baser i Saudi-Arabien og deres operationer i Kuwait og Irak i 1990’erne. Ifølge en rapport, der overvåger udviklingen i den globale terrorisme, gennemførte IS-relaterede grupper angreb i 28 lande i 2015 - året efter USA fornyede sit militære engagement i et kaotisk Irak. Det vil sige, at IS udviklede sig fra at være en regional bevægelse, der opererede fra Syrien og Irak i 2014, til at blive en global bevægelse, der i dag har taget ansvar for angreb i blandt andet Manchester, Paris, Bruxelles og Berlin, for nu at nævne dem på vores eget kontinent. Samtidig annoncerede de oprettelsen af skyggeprovinser i flere regioner verden.

Når regeringen har øget det budget, der giver Danmark mulighed for at deltage i internationale operationer, kan vi håbe, at der, inden beslutningerne træffes, tages en grundig diskussion af, hvad vi vil opnå med vores deltagelse i operationerne, og at konsekvenserne for danskernes sikkerhed tænkes ind. I de årlige trusselsvurderinger fra Forsvarets Efterretningstjeneste kan vi ikke ligefrem konstatere et lavere trusselsniveau i takt med vores militære engagement.

Transnationaliseringen minder om Den kolde Krig

Et forskerhold fra Uppsala Universitet har konkluderet, at den transnationale karakter af de jihadistiske konflikter er en af hovedforklaringerne på, hvorfor traditionelle konfliktløsningsværktøjer (som autonomi, mægling, magtdeling et cetera) ikke rigtig virker i den her sammenhæng. Hvordan

I dag bliver lokale konflikter med jihadister på tværs af regioner hurtigt "transnationale", enten på grund af militær indblanding udefra eller faktorer som organisatorisk "parring" mellem lokale oprørsbevægelser og de mere mobile transnationale jihad-bevægelser som Islamisk Stat eller Al-Qaeda.

skal vi håndtere det faktum, at over 40.000 mennesker fra 120 forskellige lande rejste til Syrien og Irak efter 2011? Hvorfor tiltrækker konflikterne fremmedkrigere fra Europa i den størrelsesorden? Den tætte forbindelse mellem eskalering på tværs af forskellige konfliktzoner, peger på, at ikke engang en regional tilgang til håndteringen af terrortruslen er nok, og at vi ikke kan tænke terrorbekæmpelse via landefokuserede programmer.

I dag fylder terrorisme meget i forsvarsbudgetterne, men mindre i vores politiske diskussioner om, hvad det er for en globaliseret trusselstype, vi står overfor, og hvordan vi bedst kan håndtere og minimere dens indflydelse. Selvom trusler fra autoritære regimer (Saudi Arabien, Kina, Rusland et cetera) er begyndt at fylde mere på den globale sikkerhedsdagsorden, så er den trusselstype, som de jihadistiske bevægelser repræsenterer, stadig aktuel. Ved siden af den negative voldsspiral, der lige nu præger konflikterne med jihadisterne, så er der blandt andet behov for at forstå de

ideologiske dimensioner af bevægelsesernes rekrutteringspotentialer.

Truslen fra den jihadistiske terrorisme minder på en måde om eskaleringsmønstret under Den kolde Krig, hvor lokale konflikter i for eksempel Centralamerika, Mozambique eller Angola blev forstørrede og komplicerede ved at være en del af en større konflikt mellem øst og vest, og hvad de repræsenterede af forskelle i værdier og samfundsorganisering. I dag bliver lokale konflikter med jihadister på tværs af regioner hurtigt "transnationale", enten på grund af militær indblanding udefra (herunder fra Vesten), eller faktorer som organisatorisk "parring" mellem lokale oprørsbevægelser og de mere mobile transnationale jihad-bevægelser som Islamisk Stat eller Al-Qaeda. Måske kan vi ved at kigge på, hvordan lokale konflikter under den Kolde Krig blev en del af et globalt konfliktnarrativ, lære noget om, hvordan vi kan undgå, at konflikterne med jihadister følger et lignende mønster.

○○○